

mechanisms should be as independent from the economies of separate states or influential business groups as possible, and they should comply with the realities of modern multipolar world, where each actor desires to gain more influence and wealth, thus creating a threat of possible use of force. The latter might lead to appearance of new spots on the world political map. Only rationalism, constructivism, permanent interstate dialog and reformation of the UNO can bring positive results. Canada possesses a wide sphere of action for fulfilment of the abovementioned missions, thus proving the world that it is still an active player, capable of securing peace.

Canada started pursuing more reasonable foreign policy, following the motto Canada foremost. These ideas distinguish it from other influential countries in the world.

Such a policy is necessary for Canada in terms of transformation of the modern international system, where each actor looks for new opportunities to increase their own power. Mission in Afghanistan is one of the most difficult for the UNO and for Canada in particular.

Key words: *Afghanistan, Canada, «average force», peacekeeping mission of the UN, peacekeeping, peacekeeping operations.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Трофименко М.В., к.політ.н, доц.; Макар В.Ю., к.політ.н, доц.*

УДК 327.001.73

І.Ф. Ощипок

ПРОБЛЕМА ДЕРЕТОРИЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Встановлено та проаналізовано механізми, що дозволяють долати територіальні простори та кордони і сприяють формуванню взаємопов'язаного глобального простору. До так званих «Механізмів дереторизації і деконтекстуалізації» відносяться: глобальні різномірні й інтенсивні потоки товарів, людей, інформації, іміджів, ідей, установок; глобальні комунікаційні технології, які проводять і забезпечують ці потоки; а також транснаціональні урядові та неурядові інститути, які ініціюють, підтримують та організують ці потоки. Завдяки мережевій структурі, дані механізми «стягують» сучасний світовий соціальний простір в єдине ціле, відриваючи соціальні практики від прив'язки до конкретного локального географічного простору.

Ключові слова: *дереторизація, міжнародні відносини, система міжнародних відносин, механізми, інформація, інформаційно-комунікаційна революція, простір, час.*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що єдиний інформаційний простір разом із сучасними засобами переміщення зробили світ взаємозалежним і створили значну кількість проблем як у самому суспільстві, так і в його відносинах з навколишнім середовищем. Аналіз появи та динаміки розвитку негативних тенденцій і проблем в епоху глобальних трансформацій сучасності потребують вивчення діяльності людини та рішень, які вона приймає з метою збереження й подальшого сталого розвитку цивілізації світу.

Тому, в цьому контексті вважаємо проблему дереторизації однією з ключових. Це обумовлено тим, що дереторизація як процес скасування простору, і «стиснення» часу,

стає головним чинником трансформації локальних культур, суспільств в умовах глобалізації. Зміна відчуття приналежності до конкретного місця на тлі зближення віддалених локальностей, їх відриву від «грунту», робить можливим співіснування в єдиному темпоральному континуумі різних життєвих світів, символічних універсумів, соціальних практик, уявлень [1].

Беззаперечною стає теза про те, що відокремлені та ізольовані один від одного суспільства, культури, люди знаходяться тепер в постійному і практично неминучому контакті. Весь наростаючий розвиток глобального контексту комунікації має своїм наслідком нові, які не мали до того прецеденту, соціально-політичні та релігійні конфлікти, що виникають, зокрема, через зіткнення на локальному рівні національної держави різних культурних моделей. Разом з тим новий глобальний контекст послаблює і навіть стирає жорсткі межі соціокультурних відмінностей. Науковці, які займаються осмисленням змісту і тенденцій процесу глобалізації, все більше уваги приділяють проблемі того, як змінюється культурна та особиста ідентичність, як національні, неурядові організації, соціальні рухи, туризм, міграція, міжетнічні та міжкультурні контакти між суспільствами призводять до утвердження нових транс локальних та транссоцієтальних ідентичностей.

Принципово інший напрямок культурологічного та соціологічного осмислення глобалізації представлено в міжнародній дискусії концепціями Е. Д. Сміта та А. Аппадурія. Феномен глобальної культури і супутні йому процеси глобалізації культур та культурної глобалізації трактуються в рамках цього напрямку як ідеологічні конструкції, похідні від реального функціонування світової економіки і політики. Разом з тим автори цих концепцій роблять спробу осмислення історичних передумов і онтологічних підстав впровадження цієї ідеологічної конструкції в текстуру повсякденності. Запропонований А. Аппадурієм теоретико-методологічний підхід сформульований з урахуванням дисциплінарних рамок соціології та антропології культури і на базі соціологічних концепцій глобалізації [2, с. 546-547].

А. Аппадурія характеризує свій теоретичний підхід як першу спробу соціально-антропологічного аналізу феномена «глобальної культури». Він вважає, що введення поняття «глобальна культурна економіка», або «глобальна культура» необхідна для аналізу тих змін, які відбулися в світі в останні два десятиліття ХХ ст. Аппадурія підкреслює, що ці поняття є теоретичними конструктами, свого роду методологічною метафорою процесів, що породжують новий образ сучасного світу в межах Земної кулі. Запропонована ним концептуальна схема претендує, таким чином, насамперед на те, щоб бути використаною для виявлення й аналізу змістотворних компонентів реальності, яка позначається соціологами і антропологами як «єдиний соціальний світ» [2, с. 546-558].

Центральними чинниками змін, що охопили весь світ, виступають, на його думку, електронні засоби зв'язку та міграція. Саме ці два компоненти сучасного світу перетворюють його в єдиний простір комунікації незважаючи на державні, культурні, етнічні, національні та ідеологічні кордони. Електронні засоби зв'язку та постійні потоки міграцій різного роду – соціальних спільнот, культурних образів і ідей, політичних доктрин та ідеологій «позбавляють світ історичної протяжності, поміщаючи його в модус постійного сьогодення. Саме через ЗМІ та електронний зв'язок здійснюється з'єднання різних образів та ідей, ідеологій і політичних доктрин в нову, позбавлену історичного виміру конкретних культур і суспільств, реальність. Таким чином, світ у його глобальному вимірі постає як комбінація потоків етнокультур, образів і соціокультурних сценаріїв, технологій, фінансів, ідеологій і політичних доктрин» [2, с. 562].

На переконання Аппадурі однією з найважливіших причин глобалізації культури в сучасному світі є «дереторизація». «Дереторизація» призводить до виникнення першого і найважливішого виміру «глобальної культури» – етноскейпу, тобто туристів, іммігрантів, біженців, емігрантів і іноземних робітників. Дереторизація виступає причиною появи нових ідентичностей, глобального релігійного фундаменталізму. Запропоновані в рамках дискусії соціологів і антропологів про глобалізацію поняття «глобальна культура», «конструйовані етносуспільства», «транснаціональне», «локальне» послужили концептуальною схемою для цілого ряду досліджень про нову глобальну ідентичність. У контексті цієї дискусії абсолютно по-новому може бути поставлена проблема вивчення етноменшин, релігійних меншин, що виникли лише наприкінці ХХ ст., та їх ролі в процесі конструювання образу глобальної культури. Крім того, запропонована Аппадурою концепція дає підстави для наукового вивчення проблеми нової глобальної інституціоналізації світових релігій [2, с. 564, 565].

В контексті досліджуваної нами проблеми необхідно також зазначити, що в результаті низки революційних змін стався перехід від старої, просторово-територіально «закритої», соціальної організації, до нової - «відкритої». Локальності у своїй діяльності виходять за рамки обмеженої території, на їх функціонування впливають інші локальності, територіально від них віддалені. Сучасні технології призводять до скорочення часу інтеракцій між віддаленими в географічному просторі об'єктами. Завдяки такому скороченню часу, відбувається «стискання» простору і практичне нівелювання його значення для соціального досвіду. Для сьогоденного світу характерні якісно нові можливості для комунікацій між людьми, групами і всіма видами локальностей, незалежно від їх територіального розташування відносно один одного, що виражається у «відриві» соціальних відносин з локального контексту взаємодії та їх реконструкції, минаючи простір і час. Сучасна ситуація реорганізації простору через час може бути визначена як просторово тимчасова компресія. Відбувається розбіжність феноменів простору і місця взаємодії [3, с. 8].

Концепція дереторизації акцентує увагу на дослідженні «локального» і «глобального» в контексті дихотомії сучасних просторово-часових змін. Основоположником даного підходу до аналізу сучасних соціальних трансформацій є М. Маклюен з його ідеєю про реорганізацію простору через час. Найбільш повний і концептуальний розвиток ідеї Маклюена отримали в роботах Е. Гідденса «Наслідки модернітету» [4] і Д. Харвея «Умови постмодернітету» [5]. Ідеї просторово-часової трансформації зустрічаються ще у роботах низки теоретиків глобалізації. Зокрема, ідеї звуження простору і генералізації часу – у М. Уотерса; комплексний взаємозв'язок – у Д. Томлінсона; співвідношення глобального і локального – у російської дослідниці Л. Кірюнної [3, с. 8].

Постмодерністська модель глобалізації, на думку М. Покровського, ґрунтується на новому розумінні простору і часу. В рамках цієї моделі констатується зміна просторових і часових форм сприйняття дійсності людиною. Це в свою чергу призводить до зміни ціннісної картини світу. Відмова від історичної спадкоємності є «прояв індивідуалізації Часу», його фрагментації. В результаті розвитку інформаційних технологій та електронних ЗМІ знімається відчуття простору, зникає так званий «опір» простору. Результатом є виникнення «культурних гібридів»: конструювання нових культурних форм з різних фрагментів, що володіють самостійною цінністю і новими смислами. Слід зазначити, що кожна з запропонованих вище моделей не може розглядатися окремо, як абсолютно вичерпне поняття глобалізації. Навпаки, як вважає М. Покровський, «моделі допомагають висвітлити різні грані цього складного процесу

під певним кутом зору, дозволяючи тим самим найбільш повно уявити собі весь комплекс проблем, що провокуються розвитком глобальних тенденцій» [6, с. 509].

Темі глобальної культури, зокрема присвячено дослідження британського соціолога Джона Томлінсона «Глобалізація і культура» [7]. На його думку, розглядати культуру в контексті глобалізації слід в тому випадку, якщо під культурою розуміється «спосіб життя», як це запропонував раніше К. Гірц. З цієї точки зору культура являє собою своєрідне мірило глобалізації, оскільки культура має справу зі свідомістю і способом життя індивідуума і суспільства в цілому. Саме тут найбільш яскраво проявляються зміни, спричинені глобалізацією. Автор докладно аналізує різноманітні прояви в культурному середовищі, що значно впливає на життєдіяльність людського суспільства в останні десятиліття: етноцентризм, культурний імперіалізм, вестернізація і дереторизація світу як наслідок глобальних процесів. У середині 80-х років ХХ ст. американський учений Герберт Шилер висунув ідею «глобальної капіталістичної монокультури», своєрідну ідеологічну платформу американського капіталізму, яка активно поширюється в світі. Томлінсон використовує ідею Шиллера для характеристики глобальної культури, згідно з якою глобальна культура являє собою світову капіталістичну культуру. Політико-економічна влада міжнародних корпорацій, згідно Шиллера, діє як ідеологічна влада, визначаючи глобальну культурну реальність, поширюючи цінності капіталістичного способу життя, детермінуючи, таким чином, світову культуру в цілому. Оскільки саме американський капіталізм має найбільший вплив у світі, то поширення глобальної культури сприяє так званій «вестернізації світу», що викликає опір з боку локальних культур [7, с. 81].

Іншою найважливішою проблемою, спровокованою глобалізацією, Томлінсон вважає «дереторизацію», загроза втрати «локальності», відрив від коренів, що формують локальні парадигми поведінки внаслідок глобальних міграційних потоків робочої сили. На думку Томлінсона, дереторизація не є кінцем локальності, так як людина, як фізичне тіло, завжди буде мати точку перебування, тобто «локус», котрий вкорінений в локальності, дереторизація являє собою всього лише трансформацію локальності в загальносвітовому просторі. Як приклад вчений розглядає дослідження Г. Канкліні про трудову міграцію сільських жителів в мегаполіси в Латинській Америці. Фізично відірвавшись від своїх етнічних коренів, мігранти, як правило, не втрачають зв'язку з етнічною батьківщиною завдяки сучасним засобам комунікації (мобільний зв'язок), регулярно обмінюючись інформацією і фінансовими коштами, формуючи острівці локальної культури в тілі глобальної культури мегаполісів. В результаті цього виникає так звана «плаваюча культура» (за визначенням Г. Канкліні). «Дереторизація припускає існування тісних зв'язків між культурою і локальністю, що передують глобальним процесам». Відзначаючи наявність різних підходів до розуміння дереторизації, автор підкреслює, що з його точки зору дереторизація є лише відходом від попереднього стану, в якому культурний досвід був більш тісно пов'язаний з певним місцем; але це не має нічого спільного з так званою «безрідністю». «Дереторизація, на переконання вченого, є зручним способом поєднання напрямків культурного досвіду, існуючого в глобальній сучасності, вона відрізняється від таких загальних властивостей як плинність, мобільність та інтерактивність, які характерні для всіх історичних культур. «Дереторизація – культурна умова для переходу до соціальної сучасності» [7, с. 130]. Дану характерну рису глобальної культури відзначає ще один західний соціолог Ульф Ханнерс, підкреслюючи, що світова культура твориться через зростання взаємопов'язаності різноманітних локальних культур, так само як через розвиток культур, що не мають вкоріненості в будь-якої території, включаючи субкультури [8, с. 237].

Гомогенізуючий вплив «глобальної культури» викликає в якості зворотної реакції посилення протилежних тенденцій – зростання інтересу до локальних ідентичностей: національних культур, етнічних і релігійних особливостей. А також іншим характеристикам, що дозволяє окремим групам і співтовариствам зберегти свою особливість. М. Кастельс назвав це явище посиленням самотності опору. Самотність, в даному випадку визначається не тільки етнічними та релігійними факторами, традиційними цінностями, а й проактивними соціальними рухами [9, с. 298]. Таким чином, проблема самоідентифікації і самовизначення стає характерною рисою глобальної культури. Всі продукти глобальної культури, на думку М. Покровського, є результатом самоідентифікації. Посилення ідентифікаційних процесів відбувається не тільки на індивідуальному, але й на груповому рівні за різними ознаками – етнічними, релігійними, соціальними, політичними [10].

Згадувана вище Л. Г. Кір'янова виділяє три групи механізмів дереторизації і деконтекстуалізації. Перша група – колосальні й інтенсивні потоки. У роботі представлено 6 видів потоків, залежно від їх змісту: людей, технологій, фінансів, інформації та іміджів, ідеологій і цінностей, товарів і брендів. Ці потоки безладні, неструктуровані, іноді навіть взаємовиключні стосовно один одного. Потоки не обмежені просторовими межами, вони відносно легко долають ці межі. Інтенсивність і напрямок тих чи інших потоків залежить від часу, контексту, а також поведінки різного роду акторів. Різні локальності стимулюють одні потоки, але відгороджуються від інших. Потоки можуть впливати один на одного, сприяти підвищенню чи зниженню інтенсивності, впливати на зміст один одного.

Друга група механізмів представлена засобами комунікації. Транспортні технології значно знизили значущість географічної локалізації процесів і явищ, дозволивши в дуже короткий проміжок часу представникам інших територій взяти участь у даних процесах, а локальному явищу – транспортуватися в інші локальності. Сучасні транспортні комунікації переводять відчуття простору в відчуття часу. Інформаційні та медійні технології нівелюють значення простору. Рівень розвитку сучасних комунікаційних технологій не просто дозволяє переносити інформацію в найкоротші терміни або спілкуватися в режимі реального часу незалежно від територіальної віддаленості комунікантів, але й надає локальним подіям глобального освітлення та статусу. Завдяки сучасним засобам комунікації, в повсякденну рутинну локальну практику людей входять іміджі, ідеї, інформація, цінності, проблеми, люди з віддалених територій.

До третьої групи механізмів відносяться транснаціональні організації. Виділяються дві групи таких організацій: ТНК, та міжнародні урядові та неурядові організації. Завдяки своїй організаційній структурі, транснаціональні корпорації, урядові та неурядові організації надають локальним процесам і явищам глобального статусу. По суті, транснаціональні інститути – це центри, що акумулюють локальні ресурси і розподіляють їх глобально. Це своєрідні посередники, які включають локальні виробничі, політичні процеси в глобальну мережу, надають локальним процесам і явищам глобального статусу. Саме транснаціональні інститути ініціюють більшу частину глобальних потоків товарів, фінансів, інформації та іміджів [3, с. 19].

Таким чином, сучасний міжнародний комунікаційний простір в значній мірі визначає розвиток сучасної міжнародної системи зумовлюючи появу феномена дереторизації. Він визначає здійснення міжнародних інтеракцій суб'єктів та закономірності існування соціальних організмів, до яких вони належать на нових умовах, коли втрачає своє значення територія та відстань. Узгодження позицій, викликане змінами в умовах міжнародних взаємодій, необхідність прямого

спілкування, постійного інформаційного обміну приводить до виникнення, а відтак до конструювання та структурного закріплення особливих структур інформаційної взаємодії суб'єктів міжнародних відносин. На основі системи сучасних комунікацій конкретного сегмента міжнародного середовища утворюється особливий інформаційно-технологічний простір. Виникає певна конфігурація багатомірного комунікативного простору.

Інформаційно-комунікаційні технології відкривають широкі можливості для взаємодії між окремими людьми, професійними групами, союзами, об'єднаннями шляхом інтенсифікації спілкування. Саме інтенсифікація спілкування за умов більшої прозорості міждержавних кордонів призводить до децентралізації світу, оскільки мережа не допускає єдиного керівного центра. Внаслідок цього втрачається попередній сенс такого ключового поняття державно-центристської моделі світу, як територія та відстань. З одного боку, територія поширюється за межі національних кордонів, відкриваючи можливості швидкого зв'язку та взаємодії для людей різних країн, з другого – звужується, охоплюючи через Інтернет окремі корпоративні, професійні або групи за інтересами. Виникають нові спільності та форми ідентичності, які часто-густо не збігаються з національними або іншими географічними кордонами. Ці групи все активніше стають учасниками сучасних міжнародних відносин.

Список використаної літератури

1. Шульгина Д. Н. Глобализация и культурная идентичность : автореф. дис. ... канд. филос. наук: спец. 09.00.11 / Дина Николаевна Шульгина; Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2010. – 19 с.
2. Теория культуры : учеб. пособ. / под ред. С. Н. Иконникова, В. П. Большакова. – СПб. : Питер, 2008. – 592 с.
3. Кирьянова Л.Г. Отношения «глобального» и «локального»: социально-философский анализ: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Лилия Геннадьевна Кирьянова; Томский политехнический университет. – Томск, 2007. – 23 с.
4. Giddens A. The consequences of modernity / A. Giddens. – Cambridge: Polity in association with Blackwell, 1990. – 186 p.
5. Harvey D. The conditions of postmodernity / D. Harvey. – Cambridge, MA : Blackwell, 1990. – 378 p.
6. Покровский Н. Е. Глобализационные процессы и возможный сценарий их воздействия на российское общество / Н. Е. Покровский // Социальные трансформации в России: теории, практики, сравнительный анализ. – М. : Флинта : МПСИ, 2005. – С. 504-557 с.
7. Tomlinson J. Globalization and culture / J. Tomlinson. – Cambridge : Polity Press, 2004. – 237 p.
8. Hanners U. Cosmopolitans and locals in World Culture / U. Hanners // Global culture : nationalism, globalisation and modernity. – London, 1990. – P. 237-251.
9. Кастельс М. Могущество самобытности / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе. – М. : Academia, 1999. – С. 296-308.
10. Жукоцкая З. Р. Глобализация и ее влияние на культурные процессы / З. Р. Жукоцкая, Л. Е. Ковалева // Успехи современного естествознания. – 2011. – № 1 – С. 110-112.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2015 р.

I. Oshchypok

DERETORYZATSIYI PROBLEM IN MODERN INTERNATIONAL RELATIONS

Mechanisms to overcome space and territorial borders as well as to facilitate the formation of interconnected global space are established. The so-called “mechanism of deretorriorization and dekontekstualization” include: diverse and intense global flows of goods, people, information, image, ideas, attitudes; global communication technologies, conducting and providing these flows; and multinational governmental and non-governmental institutions that initiate, maintain and organize these flows. Due to the network structure, data mechanisms “unite” the modern world social space as a whole, taking social practices of binding to specific local geographical area.

In the humanities discussions of recent decades the understanding of such categories of modern globalized reality as global, local and transnational are on the central positions. Scientific analysis of the problems of modern societies thus takes into account and brings to the fore the global social and political context – wide network of social, political, economic, communications, covering the whole world, transforming it into a “single social space”.

It is proved that the problem of deretorriorization is a key one in the context of modern social and political transformations. This is because that deterritorization as the process of space cancellation, and “compression” of time is the main factor in the transformation of local cultures, societies under globalization. Changing the sense of belonging to a particular place against the background of the convergence of remote locality, their separation from the “ground” enables the coexistence in the same temporal continuum of different life-worlds, symbolic universe, social practices, representations etc.

Key words: *deterritorization, international relations, the system of international relations, mechanisms, information, information and communication revolution, space, time.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Хижняк І.А., д.політ.н, проф.; Ластовський В.В., д.політ.н, проф.*

УДК 323.1(477.6)

С.П. Пахоменко

ФАКТОР ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ КРИЗІ: ПРИКЛАД ДОНБАСУ

У статті аргументується теза про пропагандистську технологічність і змістовну аморфність терміну «Новоросія», доводиться думка про відсутність етнічного маркера в конфлікті на Донбасі. Місцевий сепаратизм ґрунтується не на етнічній, а на специфічній регіональній ідентичності Донбасу, до якої зусиллями російської пропаганди додаються культурні, світоглядні, цивілізаційні характеристики «руського миру». В той же час, за умов затягування або заморожування конфлікту та існування сепаратистських територій в іншій (неукраїнській) політичній, інформаційній, гуманітарній реальності, процес конструювання нової ідентичності Донбасу (громадсько-політичної, а потім, можливо, і етнічної - «російської», «новороської») може стати не таким вже й довгим.

Ключові слова: *ідентичність, українська криза, етнічність, пропаганда, конфлікт, сепаратизм, регіональна ідентичність, Донбас.*